

TE GAST

In deze rubriek reageert een deskundige gast op een vraag of stelling. Deze week luidt de stelling: begrafenissen evolueerden van een smeekbede om erbarmen naar een laudatio voor de overledene.

‘Moderne uitvaart is lofrede geworden’

Mark GELEYN
Ere-ambassadeur

Sinds een halve eeuw zien we grote accentverschuivingen in het afscheidsritueel voor overledenen. Uitvaarten zijn meestal uit het straatbeeld verdwenen. De katafalk, de gedrapeerde paarden die de lijkkoets trokken, de treurmarsen – het lijken beelden uit een ver verleden. Met de ontkerkelijkheid verschrompelde de religieuze zangcultuur. Het gebrek aan organisten en priesters noopt tot andere uitvaartformules. Niet-kerkelijke uitvaartcentra zien een gat in de markt.

Er gebeurde echter iets meer fundamenteels. De manier waarop de mens de doden begraaft, is een symptoom van een grote verschuiving in het denken over de mens en over het transcendente. Dat zien we in kerkelijke zowel als in niet-kerkelijke uitvaarten.

Niet-kerkelijke uitvaarten leggen het accent op sfeer. Uitvaartcentra prijzen hun diensten aan als sfeer, prettige ambiance, kleurrijke omgeving. Er zijn

filmpjes met dolfijnen, herten, fraaie bergen en zachte muziek. In spreekbeurten wordt de overledene geloofd: een goed mens, sociaal, sportief, toffe collega, volhardende fietser. Er is uiteraard geen vermelding van een hiernamaals. Logisch, want er is niets. Er is dus ook geen tot weerziens. Enkel een terugblik. Een uitvaartfirma vat de filosofie van deze rituelen zo samen: „Achter de tranen van verdriet schuilt de glimlach van de herinnering”. Na zo'n uitvaart bevangt me telkens een gevoel van leegte.

Ook bij kerkelijke uitvaarten zijn de accenten grondig verlegd. De vaste rituelen van de vroegere requiem zijn weg. Ook hier staat de overledene nu centraal, met zijn verdiensten, zijn culturele bagage, zijn sociaal engagement. Er klinkt muziek die hij graag hoorde. Vrienden brengen poëzie of zingen zelf. Dit alles is vaak aangrijpend en biedt troost aan de nabestaanden. Maar de focus van de uitvaart gaat naar de overledene en op wat voorbij is.

Hoe ver staan die uitvaartrituelen van de denkwereld van onze ouders. De vroegere requiemli-

turgie was een smeken bij God om erbarmen voor de arme zondaar. Alleen al de concepten van smeken, erbarmen en zondaar, klinken vandaag bevreemdend. Het tekent hoever we de ijkpunten van het religieuze denken, dat onze cultuur eeuwenlang doordrong, verlieten.

De kern van de requiem was het dies irae (dag van toorn), het oordeelslied. Weinig teksten verwoorden pakkender de vrede Gods, de angst voor het laatste oordeel en de hoop op eeuwige rust. Het dies irae is een van de meest prangende smeekbeden in de christelijke liturgie, woorden die eeuwenlang centraal stonden in het denken over God en het hiernamaals. De emoties die erin tot uiting komen (angst, boete, hoop, smeken) voelen wij nu enkel nog bij het beluisteren van klassieke oratoria. Dan zijn ze echter kunst, weliswaar schitterende uitingen van onze christelijke cultuur, maar lichtjaren verwijderd van het gemoed van de berouwvolle zondaar.

Sommige oratoria drukken op meesterlijke wijze het drama van het menselijke bestaan uit

ten aanzien van het eeuwige, het heilige. Ik denk aan het requiem van Verdi, met het ontzagwekkende bazuingeschal bij het *Tuba mirum*, de huiver bij het *Rex tremendae majestatis*, de spanning in het *Liber scriptur proferetur*. Ik denk aan het Requiem van Mozart, met de dreun van het *Confutatis maledictis*. Ik denk aan het smeken bij het *Pie Jesu*

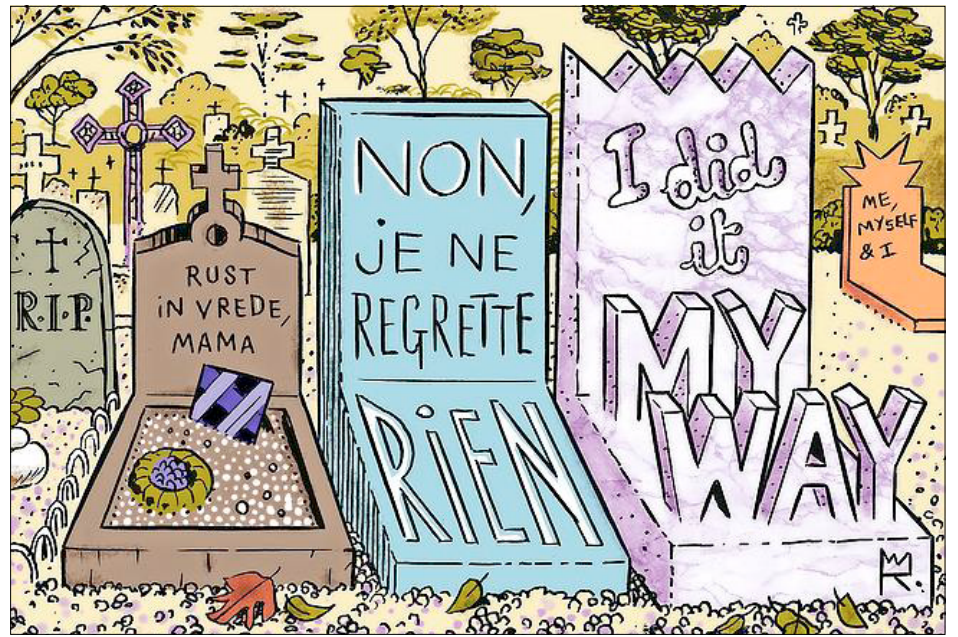
Dodenrituelen zijn een uiting van ons denken

in het Requiem van Fauré. En aan de aangrijpende koorzang in Brahms' *Ein deutsches Requiem*: „Denn alles Fleisch, es ist wie Gras und alle Herrlichkeit des Menschen wie des Grases Blumen. Das Gras ist verdorret und die Blume abgefallen.”

Met hedendaagse uitvaarten heeft de gevoelswereld van deze muziek geen aanknopingspunt meer. Een hedendaags uitvaartritueel is eigenlijk een laudatio geworden, een lofprijzing voor de overledene, in een sfeer van heimwee, met of zonder vermel-

ding van het hiernamaals. De mens staat centraal. De requiem van vroeger daarentegen was, om nogmaals die bevreemdende termen te gebruiken, een schroomvol smeken om erbarmen met de zondaar, hopen op eeuwige rust.

Dodenrituelen zijn een uiting van ons denken, maar rituelen beïnvloeden ook het denken zelf. Dat denken ziet de mens nu als maatstaf. Het vergelijken van de eeuwenoude requiem, met zijn smeken om erbarmen, naar een laudatio voor de overledene, is een symptoom van de grote verschuiving in het denken zelf. Met enorme gevolgen voor het fundament waarop wij onze ethiek en onze moraal vestigen. Wanneer niet het transcendente, maar de mens zelf het laatste referentiepunt van de ethiek wordt, staat het dan niet eenieder vrij zelf zijn of haar eigen ethiek te bepalen? Dat is een gevaarlijke helling. De geschiedenis leert tot welke onmenselijke daden de mens in staat is, die enkel verantwoording aan zichzelf heeft af te leggen.

© Reinhart Croon

LEZERSBRIEVEN

Reageren op artikelen? Schrijf naar KERK & leven, Halewijnlaan 92, 2050 Antwerpen of e-mail naar lezersbrieven@kerknet.be, met vermelding van uw naam en adres. De redactie behoudt zich het recht lezersbrieven taalkundig te bewerken en in te korten.

Iedereen geroepen?

KERK & leven, 3 MEI 2017

De tijd van het rijke roomse leven, gecreëerd door een autoritaire Kerk die macht en gezag uitstraalde, is onmiskenbaar voorbij. Vandaag is de geloofsbeleving veeleer schraal. Velen leven aan de rand van Jezus' boodschap. Toverformules om het priestertekort op te vangen bestaan niet.

Is voor de Kerk de tijd niet afgelopen om het roer om te gooien? Ze heeft een unieke kans om mensen, vooral jongeren, bewust te maken en te stimuleren om Gods woord individueel te beleven en zo geloofsinhoud opnieuw levend te maken.

De Bijbel lezen en ermee mediteren is het fundament waarop een diepgaand geloof is gebouwd. Tegelijk is het een solide basis om Jezus' spoor te volgen, elke dag opnieuw. Voor alle christenen,

dus ook de leken, is de Bijbel de bron en het geestelijke voedsel om vitale parochies uit te bouwen.

De kracht van Gods woord zal stevast nieuwe impulsen geven aan geloofsbeleving en tot een grotere participatie leiden van geëngageerde gelovigen in de kerkgemeenschap, met inbegrip van priesterroepingen.

De bloei van de Kerk blijft altijd afhankelijk van het zaad of het woord dat in goede aarde valt.

Johan VAN TORNHOUT, Zulte

Kindervieringen

KERK & leven, 10 MEI 2017

Ik las aandachtig de mening van lezer Luc Verreycken, in verband met kindervieringen.

Als vormselcatechist kan ik enkel maar hopen en wensen dat hij eens een viering mag meemaken waarin hij ervaart dat een

met zorg uitgekozen (wereldlijk) verhaal op een waardevolle wijze een Bijbelverhaal kan ondersteunen.

Jos CLEYMANS, Turnhout

Amoris laetitia

KERK & leven, 24 MEI 2017

God is *amor* (liefde) en daaraan zijn alle andere wetten ondergeschikt. Toch schiep Hij zijn mensen vrij en met een persoonlijk geweten. God wil een gelukkige wereld en nodigt in ieder mensenhart uit tot liefde.

Zonder liefde zal niets lukken. Echte *amor* dwingt niet, maar belooft met geluk en *laetitia* (vreugde). God straft ook niet echt, het kwaad straft zichzelf. De afwezigheid van *laetitia* en geluk in de samenleving is een straf die we onszelf aandoen.

Willy VAN GHYSEGHEM, Kapellen

Advertentie

Mijn Stannah Siena,
aangepast aan mijn behoeften

Documentatie en gratis
prijsop offerte op
0800 95 950

info@stannah.be

www.stannah.be

Naam + Voornaam
Adres
Postcode Tel :
Stad E-mail

Stannah sprl
Poverstraat 208, 1731 Relegem

Stannah